

Zbornik sudske prakse

MIŠLJENJE NEZAVISNOG ODVJETNIKA
YVESA BOTA
od 4. travnja 2017.¹

Predmet C-612/15

**Kazneni postupak
protiv
Nikolaja Koleva,
Milka Hristova,
Stefana Kostadinova**

(zahtjev za prethodnu odluku koji je uputio Spetsializiran nakazatelen sad (Posebni kazneni sud, Bugarska))

„Zahtjev za prethodnu odluku – Kazneni postupak – Direktiva 2012/13/EU – Pravo na informiranje o optužbama – Pravo na pristup spisu – Direktiva 2013/48/EU – Pravo na pristup odvjetniku – Prijevare usmjerene protiv financijskih interesa Europske unije – Kaznena djela – Učinkovite i odvraćajuće sankcije – Zakonski rok – Obustava kaznenog postupka bez ispitivanja osnovanosti optužbi – Pravo na pošteno suđenje – Pravo na obranu – Razuman rok”

1. Ovaj predmet pruža Sudu priliku da odluči o temeljnim pojmovima kaznenog prava. Tako Spetsializiran nakazatelen sad (Posebni kazneni sud, Bugarska) od Suda traži da presudi treba li pravo Unije tumačiti na način da mu se protivi nacionalni propis koji obvezuje sud, pred kojim je dotična osoba pokrenula postupak, da obustavi kazneni postupak pokrenut protiv te osobe, s obzirom na to da je od početka istražnog postupka prošlo razdoblje od više od dvije godine, bez obzira na ozbiljnost predmeta i bez mogućnosti umanjenja namjernog ometanja okrivljenika. Sud je pozvan ispitati koje bi, u tim okolnostima, bile posljedice eventualne neusklađenosti tog nacionalnog propisa s pravom Unije.

2. Nadalje, sud koji je uputio zahtjev postavlja više pitanja Sudu o trenutku u kojem treba obavijestiti okrivljenika o optužbi podnesenoj protiv njega i o trenutku u kojem on ili njegov odvjetnik trebaju dobiti pristup spisu predmeta. Konačno, od Suda se traži da ispita protivi li se pravu Unije nacionalna odredba kojom se predviđa da se odvjetnik koji brani okrivljenike sa suprotnim interesima u okviru jednog te istog predmeta mora isključiti i zamijeniti braniteljem po službenoj dužnosti.

¹ Izvorni jezik: francuski

I – Pravni okvir

A – Pravo Unije

1. Primarno pravo

3. Člankom 325. UFEU-a određuje se:

„1. [Europska] [u]nija i države članice suzbijaju prijevare i sva druga nezakonita djelovanja koja su usmjerena protiv financijskih interesa Unije pomoću mjera iz ovog članka koje djeluju kao sredstvo za odvratanje i koje pružaju djelotvornu zaštitu u državama članicama, i u svim institucijama, tijelima, uredima i agencijama Unije.

2. Radi suzbijanja prijevara usmjerenih protiv financijskih interesa Unije, države članice poduzimaju iste mjere koje poduzimaju radi suzbijanja prijevara koje su usmjerene protiv njihovih vlastitih financijskih interesa.

[...]

4. Radi postizanja učinkovite i jednake zaštite u državama članicama, i u svim institucijama, tijelima, uredima i agencijama Unije, Europski parlament i Vijeće, odlučujući u skladu s redovnim zakonodavnim postupkom i nakon savjetovanja s Revizorskim sudom, donosi potrebne mjere za suzbijanje i borbu protiv prijevara usmjerenih protiv financijskih interesa Unije.

[...]”

2. Sekundarno pravo

(a) Uredba (EZ) br. 450/2008

4. U skladu s člankom 21. stavkom 1. Uredbe (EZ) br. 450/2008 Europskog parlamenta i Vijeća od 23. travnja 2008. o Carinskom zakoniku Zajednice (Modernizirani carinski zakonik)², „[s]vaka država članica predviđa kazne za neispunjavanje carinskog zakonodavstva Zajednice. Takve kazne su djelotvorne, proporcionalne i obeshrabrujuće”.

(b) Konvencija PIF i prvi Protokol uz Konvenciju PIF

5. U preambuli Konvencije sastavljene na temelju članka K.3 Ugovora o Europskoj uniji o zaštiti financijskih interesa Europskih zajednica potpisane u Luksemburgu 26. srpnja 1995.³ navodi se da su visoke ugovorne stranke te Konvencije, države članice Europske unije, uvjerenе „da zaštita financijskih interesa Europskih zajednica traži kazneni progon neovlaštenog postupanja koje šteti tim interesima”⁴ i „u potrebu za kažnjavanjem takvog postupanja učinkovitim, razmjernim i odvraćajućim kaznama, ne dovodeći u pitanje mogućnost primjene drugih kazni u odgovarajućim slučajevima, i o potrebi, barem u ozbiljnim slučajevima, da se za takvo postupanje propiše kazna zatvora”⁵.

2 SL 2008., L 145, str. 1. (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 2., svezak 2., str. 245.)

3 SL 1995., C 316, str. 49. (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 14., str. 50.), u daljnjem tekstu: Konvencija PIF

4 Stavak 5. te preambule

5 Stavak 6. navedene preambule

6. Člankom 1. stavkom 1. točkom (b) prvom alinejom i stavkom 2. Konvencije PIF predviđa se sljedeće:

„Za potrebe ove Konvencije, prijevare koje štetno utječu na financijske interese Europskih zajednica čine:

[...]

b) u odnosu na prihode, svako namjerno djelovanje ili propust koji se odnosi na:

- uporabu ili predočenje lažnih, netočnih ili nepotpunih izjava ili dokumenata koje za svoj učinak ima nezakonito smanjivanje sredstava općeg proračuna Europskih zajednica ili proračuna kojima upravljaju Europske zajednice ili kojima se upravlja u ime Europskih zajednica,

– [...]

2. [S]vaka država članica poduzima potrebne i prikladne mjere kako bi prenijela stavak 1. u svoje nacionalno kazneno zakonodavstvo na takav način da postupanje navedeno u njemu predstavlja kazneno djelo.”

7. U skladu s člankom 2. stavkom 1. te Konvencije:

„Svaka država članica poduzima potrebne mjere kako bi osigurala da je postupanje iz članka 1. te sudjelovanje, poticanje i pokušaj postupanja iz članka 1. stavka 1. kažnjivo učinkovitim, razmjernim i odvraćajućim kaznama te da je, barem u slučajevima teških prijevara, propisana zatvorska kazna koja može dovesti do izručenja, pri čemu se podrazumijeva da se teškom prijevarom smatra prijevara koja uključuje minimalan iznos koji se određuje u svakoj državi članici. Minimalan iznos ne smije prelaziti 50 000 [eura].”

8. Članak 2. Protokola sastavljenog na temelju članka K.3 Ugovora o Europskoj uniji uz Konvenciju o zaštiti financijskih interesa Europskih zajednica⁶, naslovljen „Primanje mita”, glasi kako slijedi:

„1. Za potrebe ovog Protokola, namjerno djelovanje službenika, koji izravno ili putem posrednika zatraži ili dobije povlastice bilo koje vrste za sebe ili za treću stranu ili prihvati obećanje takve povlastice kako bi djelovao ili se suzdržao od djelovanja sukladno svojim obvezama ili izvršavao svoje funkcije na način koji predstavlja povredu njegovih službenih dužnosti na način koji šteti ili bi mogao naštetiti financijskim interesima Europskih zajednica predstavlja primanje mita.

2. Svaka država članica poduzima potrebne mjere kako bi osigurala da se postupanje iz stavka 1. proglasi kaznenim djelom.”

9. Člankom 3. prvog Protokola uz Konvenciju PIF, nazvanim „Davanje mita”, navodi se:

„1. Za potrebe ovog Protokola, namjerno djelovanje bilo koje osobe koja obeća ili daje, izravno ili putem posrednika, povlastice bilo koje vrste službeniku za njega ili za treću stranu kako bi djelovao ili se suzdržao od djelovanja sukladno svojim obvezama ili izvršavao svoje funkcije na način koji predstavlja povredu njegovih službenih dužnosti na način koji šteti ili bi mogao naštetiti financijskim interesima Europskih zajednica predstavlja davanje mita.

2. Svaka država članica poduzima potrebne mjere kako bi osigurala da se postupanje iz stavka 1. proglasi kaznenim djelom.”

⁶ SL 1996., C 313, str. 2. (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 14., str. 73.), u daljnjem tekstu: prvi Protokol uz Konvenciju PIF

(c) *Direktiva 2012/13/EU*

10. U skladu s njezinim člankom 1., cilj Direktive 2012/13/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 22. svibnja 2012. o pravu na informiranje u kaznenom postupku⁷ je „[utvrditi] pravila o pravu na informiranje osumnjičenika ili okrivljenika o njihovim pravima u kaznenom postupku i optužbama protiv njih”.

11. U skladu s člankom 6. te direktive:

„1. Države članice osiguravaju da osumnjičenici ili okrivljenici dobiju informacije o kaznenim djelima za koja se sumnja ili za čije počinjenje su okrivljeni. Te se informacije dostavljaju žurno i uz toliko detalja koliko je potrebno kako bi se osigurala pravičnost postupka i djelotvorno ostvarivanje prava na obranu.

[...]

3. Države članice osiguravaju da se najkasnije po dostavljanju optužnice sudu, pruže detaljne informacije o optužbama, uključujući vrstu i pravnu kvalifikaciju kaznenog djela, kao i vrstu sudjelovanja od strane okrivljene osobe.

4. Države članice osiguravaju da osumnjičenici ili okrivljenici budu žurno obaviješteni o svim promjenama informacija koje su pružene u skladu s ovim člankom, kada je to potrebno radi osiguravanja pravičnosti postupka.”

12. Članak 7. navedene direktive glasi kako slijedi:

„1. Kada je osoba uhićena ili zadržana u bilo kojoj fazi kaznenog postupka, države članice osiguravaju da dokumenti povezani s predmetnim slučajem koji se nalaze u posjedu nadležnih tijela, a koji su ključni za djelotvorno pobijanje, u skladu s nacionalnim pravom, zakonitosti uhićenja ili zadržavanja, budu dostupni uhićenim osobama ili njihovim odvjetnicima.

2. Države članice osiguravaju da tim osobama ili njihovim odvjetnicima bude zajamčen pristup barem svim onim materijalnim dokazima koji se nalaze u posjedu nadležnih tijela, bez obzira na to jesu li ti dokazi u korist ili na štetu osumnjičenika ili okrivljenika, kako bi se osigurala pravičnost postupka i kako bi oni pripremili obranu.

3. Ne dovodeći u pitanje stavak 1., pristup materijalima iz stavka 2., osigurava se pravovremeno kako bi se omogućilo djelotvorno ostvarivanje prava na obranu, a najkasnije prilikom podnošenja optužnice sudu na razmatranje. Ako u posjed nadležnih tijela dođu dodatni materijalni dokazi, pristup tim dokazima se osigurava pravovremeno kako bi se omogućilo njihovo razmatranje.

[...]”

⁷ SL 2012., L 142, str. 1. (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 15., str. 48.)

(d) *Direktiva 2013/48/EU*

13. Člankom 1. Direktive 2013/48/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 22. listopada 2013. o pravu na pristup odvjetniku u kaznenom postupku i u postupku na temelju europskog uhiđenog naloga te o pravu na obavješćivanje treće strane u slučaju oduzimanja slobode i na komunikaciju s trećim osobama i konzularnim tijelima⁸ predviđa se sljedeće:

„Ovom se Direktivom utvrđuju minimalna pravila vezana uz prava osumnjičenika i optuženih osoba u kaznenom postupku te osoba koje podliježu postupcima u skladu s Okvirnom odlukom 2002/584/PUP [...] kako bi imale pravo na pristup odvjetniku, na obavješćivanje treće strane o oduzimanju slobode i o pravu na komunikaciju s trećim osobama i konzularnim tijelima tijekom trajanja oduzimanja slobode.”

14. U skladu s člankom 3. stavkom 1. te direktive:

„Države članice osiguravaju da osumnjičenici ili optužene osobe imaju pravo na pristup odvjetniku u takvom trenutku i na takav način da dotičnoj osobi omogućavaju praktično i učinkovito ostvarivanje svojih prava obrane.”

B – Bugarski kazneni postupak

15. U okviru istražnog postupka, državni odvjetnik ima presudnu ulogu. Naime, on usmjerava istragu povjerenu istražnim tijelima i sam odlučuje o smjeru u kojem će postupak ići.

16. Što se tiče istrage, na temelju članka 234. Nakazatelno-protsesualen kodeks (Zakon o kaznenom postupku, u daljnjem tekstu: NPK), državni odvjetnik ima dva mjeseca za provođenje istrage, rok koji voditelj ureda dotičnog državnog odvjetnika može jednom produljiti za četiri mjeseca i koji voditelj ureda glavnog državnog odvjetnika također može produljiti, u iznimnim slučajevima, neograničeni broj puta, u neograničenom vremenskom periodu. Sud koji je uputio zahtjev u tom pogledu pojašnjava da se produljenje tog potonjeg razdoblja često koristi u složenim predmetima, poput onog u glavnom postupku.

17. U skladu s člancima 219., 221. i 246. NPK-a, kad se prikupi dovoljno dokaza protiv osoba osumnjičenih za počinjenje kaznenog djela, istražno tijelo donosi i potpisuje optužni prijedlog. Taj je optužni prijedlog pisani akt koji odgovara jasno utvrđenim uvjetima. Među ostalim mora sadržavati prikaz glavnih činjenica kaznenog djela i pravnu kvalifikaciju tih činjenica. Tada se osoba osumnjičena za počinjenje kaznenog djela, kao i njezin odvjetnik, informiraju o optužbi podnošenjem navedenog akta. Moraju se, dakle, upoznati sa sadržajem optužnog prijedloga te ga potpisati. Zatim slijedi ispitivanje okrivljenika koji može odgovarati na pitanja ili odabrati pravo na uskraćivanje iskaza te, kao i njegov odvjetnik, također može podnijeti zahtjeve.

18. Uvid u elemente istrage uređen je člancima 226. do 230. NPK-a. U tu svrhu, okrivljenik i njegov odvjetnik imaju pravo na pristup spisu postupka na njihov zahtjev. Ako su zahtjevi podneseni, državni odvjetnik odlučuje o postupanju u pogledu tih zahtjeva.

19. Nakon što je podnesen zahtjev za dopuštenje uvida u elemente istrage, okrivljeniku i njegovu odvjetniku uručuje se poziv na uvid najmanje tri dana ranije. Ako se, bez valjanih razloga, ne pojave na dan uvida, obveza pružanja informacija više ne vrijedi. Tijekom uvida, osoba koja vodi istragu zadaje okrivljeniku i njegovu odvjetniku odgovarajući rok za upoznavanje sa svim dokumentima koji se odnose na tu istragu.

⁸ SL 2013., L 294, str. 1.

20. Nakon što se obavi uvid u dokumente istrage i, ovisno o slučaju, nakon što se donesu odluke koje se tiču zahtjeva okrivljenika i njegova odvjetnika, istraga se obustavlja.

21. Tada, podnošenjem optužnice državnog odvjetnika, započinje druga faza, odnosno sudska faza. Optužnicom se, koja je, u skladu s mišljenjem suda koji je uputio zahtjev, „cjelokupni pravomoćni optužni prijedlog”, cjelovito formulira optužba u pogledu činjenica i njihove pravne kvalifikacije. Naime, sastoji se od dva dijela, jednog koji se odnosi na okolnosti u kojem su navedene činjenice i drugog, zaključnog, u kojem je navedena pravna kvalifikacija tih činjenica. Optužnica, čiji se jedan primjerak zatim upućuje okrivljeniku i njegovu odvjetniku, podnosi se sudu koji je u roku od petnaest dana dužan provjeriti jesu li počinjene bitne povrede postupka.

22. U tom pogledu, u članku 348. stavku 3. točki 1. NPK-a navodi se da su bitne povrede postupka počinjene ako znatno povređuju postupovno pravo priznato zakonom. Tim se člankom pojašnjava da „bitnost” počinjene povrede postupka nestaje samo ako je ta povreda otklonjena.

23. Sadržaj optužnice podliježe strogim formalnim uvjetima. Tako, proturječnosti između optužnice i posljednjeg optužnog prijedloga, o kojem je istražno tijelo obavijestilo okrivljenika, predstavljaju bitne povrede. Proturječje u samoj optužnici također predstavlja bitnu povredu. Tako se u glavnom postupku smatralo da bitnu povredu postupka predstavlja činjenica da državni odvjetnik u obrazloženju svoje optužnice tvrdi da su dvojica okrivljenika u glavnom postupku izrazili svoje nezadovoljstvo preniskim iznosom novca ponuđenim kao mito izrazom lica, dok u zaključnom dijelu optužnice državni odvjetnik navodi da su ti okrivljenici riječima izrazili to nezadovoljstvo.

24. Nadalje, izostanak dostave tog optužnog prijedloga koji je sastavilo istražno tijelo smatra bitnom povredom postupka te u tom pogledu nisu važni razlozi tog izostanka dostave, čak i ako je do njega došlo jer su, na primjer, okrivljenici namjerno izazvali taj propust. Podsjećam da istražni organ obvezno mora izravno obavijestiti okrivljenika i njegova odvjetnika o toj optužbi.

25. Sud koji je uputio zahtjev pojašnjava da se u apsolutno svim kaznenim predmetima u Bugarskoj obrana upoznaje sa sadržajem optužnice i, stoga, informacijama o optužbi, nakon njezina podnošenja sudu, ali prije ispitivanja koje se odnosi na samu optužbu.

26. Usporedno s tim, člancima 368. i 369. NPK-a predviđa se da, ako istražni postupak ne završi u roku od dvije godine, okrivljenik ili okrivljenici imaju pravo podnijeti zahtjev sudu da naloži državnom odvjetniku da u roku od tri mjeseca završi istražni postupak njegovom obustavom ili vraćanjem predmeta sudu. Državni odvjetnik ima dodatnih petnaest dana da podigne optužnicu. Ako državni odvjetnik ne završi istražni postupak u propisanom razdoblju, sud preuzima predmet i obustavlja kazneni postupak.

27. S druge strane, ako državni odvjetnik podigne optužnicu pred sudom, taj je sud ispituje i provjerava je li postupak pravilno proveden. U slučaju bitnih povreda postupka, sud ponovno vraća predmet državnom odvjetniku koji u roku od mjesec dana mora ispraviti te povrede. Ako državni odvjetnik ne iznese predmet pred sud u tom roku ili ako je predmet pravilno iznio, ali sud ponovno utvrđuje bitne povrede postupka, kazneni se postupak obustavlja.

28. Obustava kaznenog postupka konačni je akt protiv kojeg nije dopušten pravni lijek i čija se zakonitost može provjeriti samo u iznimnim slučajevima. Državno odvjetništvo tada gubi svako pravo provoditi kazneni progon osobe osumnjičene za počinjenje kaznenog djela.

29. Što se tiče prava na pristup odvjetniku, člankom 91. stavkom 3. i člankom 92. NPK-a predviđa se da sud mora isključiti odvjetnika jednog okrivljenika koji jest ili je bio odvjetnik drugog okrivljenika, ako se obrani jednog okrivljenika protivi obrana drugog okrivljenika. U skladu s bugarskom ustaljenom sudskom praksom, do sukoba interesa dolazi kada se jedan od okrivljenika očituje o

činjenicama koje sadrže dokaz protiv drugog okrivljenika koji nije dao nikakvo očitovanje. U tom slučaju, te osobe ne mogu imati istog odvjetnika. Odvjetnik je stoga dužan samoinicijativno se povući, a ako to ne učini, državni odvjetnik ili sud moraju ga isključiti. U protivnome, počinili su bitnu povredu postupka što dovodi do poništenja akta državnog odvjetnika ili suda.

II – Činjenice u glavnom postupku

30. Nikolaj Kolev i Stefan Kostadinov (u daljnjem tekstu: okrivljenici u glavnom postupku) okrivljeni su za sudjelovanje u zločinačkom udruženju dok su bili carinski službenici u Svilengradu (Bugarska), na granici s Turskom, u razdoblju od 1. travnja 2011. do 2. svibnja 2012. Naime, navodno su zahtijevali mito od vozača teretnih vozila, kao i od vozača osobnih automobila koji su prelazili granicu iz Turske prema Bugarskoj, a u zamjenu nisu provodili carinski nadzor ni navodili utvrđene nepravilnosti u službenim dokumentima. Na kraju svoje smjene okrivljenici u glavnom postupku međusobno bi podijelili tako prikupljen novac.

31. Sve osobe umiješane u to zločinačko udruženje, uključujući okrivljenike u glavnom postupku, uhićene su u noći s 2. na 3. svibnja 2012. Odmah nakon pretrage prilikom uhićenja te su osobe okrivljene za sudjelovanje u zločinačkom udruženju te su tri od njih, među njima i jedan od okrivljenika u glavnom postupku, okrivljene za prikrivanje novca pronađenog i na radnome mjestu i kod jedne od tih osoba.

32. U veljači i ožujku 2013. iznesene su optužbe protiv osam osoba umiješanih u navedeno zločinačko udruženje te su sve osobe o tome obaviještene. Točnije, okrivljenici, kao i njihovi zastupnici, obaviješteni su o tim optužbama, prikupljenim dokazima i svim ostalim dokumentima koji čine spis predmeta 21. ožujka 2013. Optužba protiv Nikolaja Koleva naknadno je ponovno izmijenjena te je taj okrivljenik o tome obaviješten 17. srpnja 2013.

33. Četiri od osam osoba umiješanih u zločinačko udruženje sklopile su nagodbu s državnim odvjetništvom kako bi okončale progon koji se odnosi na optužbu za sudjelovanje u zločinačkom udruženju. Ta je nagodba dva puta dostavljena Spetsializiran nakazatelen sad (Posebni kazneni sud) kako bi bila odobrena te je taj sud dva puta odbio taj zahtjev zbog toga što optužni prijedlog nije donijelo nadležno tijelo i zbog povrede postupka. Sud je zatim naredio da se predmet vrati nadležnom državnom odvjetniku kako bi sastavio novu optužnicu.

34. Predmet je stoga povjeren specijaliziranom državnom odvjetništvu 7. studenoga 2013. Zadani je rok istrage produljen u nekoliko navrata. Tako je državni odvjetnik poduzimao mjere po službenoj dužnosti, kao što su vraćanje predmeta istražnim tijelima s uputama ili zahtjevima za produljenje rokova istrage i zahtjevima za informacijama.

35. Okrivljenici u glavnom postupku, smatrajući da je rok određen u članku 368. stavkom 1. NPK-a istekao, započeli su postupak na temelju članka 369. NPK-a. Sud je utvrdio da je rok od dvije godine od početka istražnog postupka uistinu istekao te je stoga vratio predmet državnom odvjetniku, naložio mu da u roku od tri mjeseca obustavi taj postupak u skladu s člankom 369. NPK-a te da okrivljenicima u glavnom postupku dostavi optužbu i omogućiti im uvid u elemente istrage. Taj je rok počeo teći 29. listopada 2014. i istekao je 29. siječnja 2015. Dakle, sve istražne radnje trebale su završiti tog datuma, uključujući sastavljanje optužbe i njezinu dostavu okrivljenicima u glavnom postupku. Državni je odvjetnik potom imao petnaest dana da sastavi optužnicu i podnese je sudu.

36. Nije bilo moguće nove optužne akte sastavljene nakon odluke suda osobno dostaviti okrivljenicima i njihovim odvjetnicima. Naime, Nikolaj Kolev zaprimio je poziv na uvid 13. siječnja 2015., a na sudu se trebao pojaviti 19. siječnja 2015. Njegov je odvjetnik istoga dana javio telefaksom da okrivljenik ne može doći iz zdravstvenih razloga. Nikolaj Kolev ponovno je pozvan, telefonski, da dođe na sud 22. siječnja 2015. Međutim, ni on ni njegov odvjetnik nisu se pojavili, odvjetnik je naveo da je njegov

klijent u bolnici, a da je on sam spriječen zbog poslovnih obveza. Nikolaj Kolev ponovno je bio pozvan da se pojavi pred sudom 27. i 28. siječnja 2015., bezuspješno, a njegov je odvjetnik tvrdio da je hospitaliziran. Ponovno su bili pozvani da se pojave pred sudom 29. siječnja 2015., ali se nisu pojavili, pri čemu je odvjetnik Nikolaja Koleva naveo da je poslovno zauzet drugim predmetom. Nikolaj Kolev stoga nije bio obaviješten o optužbi podignutoj protiv njega.

37. Naposljetku, što se tiče Stefana Kostadinova, on nije pronađen na navedenoj adresi. Njegov je odvjetnik rekao da nije s njim u kontaktu. Stoga je odlučeno da ga se prisilno dovede pred sud. Međutim, odvjetnik Stefana Kostadinova dostavio je liječničku potvrdu u kojoj je navedeno da je bio hospitaliziran. Stoga ni on nije obaviješten o optužbi podignutoj protiv njega.

38. Posljedično, istražni je postupak završio u roku koji je odredio sud te je državni odvjetnik sastavio optužnicu.

39. Rješenjem od 20. veljače 2015. taj je sud smatrao da su bitne povrede postupka počinjene tijekom istražnog postupka. Naime, s jedne je strane počinjena bitna povreda postupka jer okrivljenici i njihovi odvjetnici nisu bili obaviješteni o posljednjem optužnom prijedlogu. S druge je strane došlo do proturječja između optužnog prijedloga i optužnice jer, s obzirom na to da okrivljenici u glavnom postupku nisu bili obaviješteni o posljednjem optužnom prijedlogu, optužnica nije mogla uključiti taj posljednji optužni prijedlog. Optužnica bi trebala sadržavati samo optužni prijedlog o kojem su okrivljenici bili obaviješteni.

40. Nadalje, sud je smatrao da prepreke obavješćivanju N. Koleva i S. Kostadinova o novim optužbama ne opravdavaju povredu njihovih postupovnih prava.

41. Taj je sud potom državnom odvjetniku odredio rok od jednog mjeseca kako bi ispravio te povrede, u protivnom će kazneni postupak protiv okrivljenika u glavnom postupku biti obustavljen. Predmet je stoga vraćen državnom odvjetniku 7. travnja 2015. te je taj rok istekao 7. svibnja 2015.

42. Međutim, državni odvjetnik nije mogao obavijestiti okrivljenike u glavnom postupku i njihove odvjetnike o novim optužbama i elementima istrage s obzirom na to da su ti odvjetnici osobito naveli zdravstvene i profesionalne razloge odbijanja dostave tih obavijesti.

43. Rješenjem od 22. svibnja 2015. Spetsializiran nakazatelen sad (Posebni kazneni sud) utvrdio je stoga da državni odvjetnik nije ispravio bitne povrede postupka te da je počinio nove, smatrajući da je došlo do povrede postupovnih prava okrivljenika u glavnom postupku i da nisu uklonjena proturječja u optužnici.

44. Iako je taj sud iznio pretpostavku da su okrivljenici u glavnom postupku i njihovi odvjetnici zloupotrijebili svoja prava kako bi rokovi istekli te kako bi tako došlo do obustave kaznenog postupka pokrenutog protiv njih, ipak je utvrdio da su uvjeti za obustavu tog postupka bili ispunjeni. Međutim, taj je sud donio odluku da neće obustaviti kazneni postupak, već da će zaključiti predmet bez poduzimanja daljnjih mjera.

45. Budući da državni odvjetnik nije smatrao da je došlo do bitnih povreda postupka, podnio je žalbu protiv rješenja od 22. svibnja 2015.

46. Rješenjem od 12. listopada 2015. žalbeni je sud vratio predmet sudu koji je uputio zahtjev, odnosno Spetsializiran nakazatelen sad (Posebni kazneni sud) jer je potonji sud trebao obustaviti kazneni postupak pokrenut protiv okrivljenika u glavnom postupku u skladu s člancima 368. i 369. NPK-a.

47. U tim je okolnostima sud koji je uputio zahtjev odlučio pokrenuti postupak pred Sudom i uputiti mu prethodna pitanja izložena u sljedećoj točki.

III – Prethodna pitanja

48. U glavnom postupku Spetsializiran nakazatelen sad (Posebni kazneni sud) odlučio je prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

- „1. Je li nacionalni zakon u skladu s obvezom države članice da predvidi učinkovit kazneni progon kaznenih djela carinskih službenika, kada taj zakon predviđa provođenje kaznenog postupka protiv carinskih službenika zbog sudjelovanja u zločinačkom udruženju s ciljem počinjenja kaznenih djela korupcije (primanje novca kao mita radi propuštanja provedbe carinskog nadzora), i za konkretno podmićivanje i protiv prikrivanja novca primljenog kao mito, koji je obustavljen u sljedećim okolnostima, a da sud nije ispitao temelje iznesenih optužbi: (a) protekle su dvije godine od podizanja optužbe; (b) okrivljenik je podnio zahtjev za prekid prethodnog postupka; (c) sud je državnom odvjetniku zadao rok od tri mjeseca za obustavu istražnog postupka; (d) državni je odvjetnik u tom razdoblju počinio ‚bitne povrede postupka‘ (to jest, nepravilna dostava cjelokupne optužbe, izostanak dopuštenja uvida u dokumente istrage i proturječna optužnica); (e) sud je državnom odvjetniku zadao novi rok od jednog mjeseca da ispravi ‚bitne povrede postupka‘; (f) državni odvjetnik u tom roku nije ispravio te ‚bitne povrede postupka‘ zbog čega se počinjenje tih povreda u prvom tromjesečnom roku i njihovo neuspješno otklanjanje u drugom tromjesečnom roku može pripisati državnom odvjetniku (činjenica da nije ispravio proturječja u optužnici i da nije poduzeo stvarne radnje tijekom većeg dijela razdoblja unutar tih rokova), ali i obrani (činjenica da nisu surađivali prilikom dostave optužbe i uvida u dokumente istrage, okrivljenici zbog boravka u bolnici, a odvjetnici zbog drugih poslovnih obaveza) i (g) je li obustava kaznenog postupka kada u zadanim rokovima nisu otklonjene ‚bitne povrede postupka‘ subjektivno pravo okrivljenika?
2. U slučaju niječnog odgovora [na prvo pitanje], koji dio gore navedenog propisa nacionalni sud ne smije primijeniti kako bi zajamčio učinkovitu primjenu prava Unije: (a) obustavu kaznenog postupka po isteku roka od mjesec dana, (b) kvalifikaciju gore navedenih nedostataka kao ‚bitnih povreda postupka‘ ili (c) zaštitu subjektivnog prava o kojem je riječ u prvom pitanju, točki (g) ako postoji mogućnost da se ova povreda učinkovito otkloni u okviru sudskog postupka?
- (a) Treba li odluku o neprimjeni nacionalnog pravnog pravila koje se odnosi na obustavu kaznenog postupka uvjetovati time:
- i) da se državnom odvjetniku dodijeli dodatni rok za otklanjanje ‚bitnih povreda postupka‘ jednako dug kao i rok tijekom kojeg ih objektivno nije mogao ispraviti zbog prepreka za koje je odgovorna obrana:
 - ii) da sud u slučaju iz točke i) utvrdi da te prepreke proizlaze iz ‚zlouporabe prava‘?
 - iii) ako je odgovor na drugo pitanje, točku (a), podtočku i) niječan, utvrđuje li sud da nacionalno pravo pruža dostatna jamstva da se istražni postupak završi u razumnom roku?
- (b) Je li odluka o neprimjeni nacionalne kvalifikacije gore navedenih nedostataka kao ‚bitnih povreda postupka‘ u skladu s pravom Unije, i posebno:
- i) Je li pravo predviđeno člankom 6. stavkom 3. Direktive 2012/13 o pružanju obrani detaljnih informacija o optužbi, odgovarajuće zajamčeno:
 - ako su te informacije pružene nakon stvarnog podnošenja optužnice sudu, ali prije nego što ju je sud ispitao, te su obrani u ranijem trenutku, prije podnošenja optužnice sudu, pružene potpune informacije o bitnim elementima optužbe (odnosi se na Milka Hristova)?

- u slučaju potvrdnog odgovora na pitanje 2.2. A) 1), kada su te informacije pružene nakon stvarnog podnošenja optužnice sudu, ali prije nego što ju je sud ispitao, te su obrani u ranijem trenutku, prije podnošenja optužnice sudu, pružene djelomične informacije o bitnim elementima optužbe, pri čemu je spriječenost obrane uzrok pružanju samo djelomičnih informacija (riječ je o N. Kolevu i S. Kostadinovu)?
 - kada te informacije sadrže proturječja u pogledu konkretnog očitovanja o primanju mita (odnosno jednom je navedeno da je jedan od okrivljenika izričito zahtijevao mito, a da je M. Hristov izrazom lica izrazio nezadovoljstvo kada je osoba podvrgnuta carinskom nadzoru ponudila prenizak iznos novca, zatim je navedeno da je M. Hristov riječima konkretno zahtijevao mito)?
- ii) Je li pravo iz članka 7. stavka 3. Direktive 2012/13 koje se odnosi na pristup spisu predmeta „najkasnije prilikom podnošenja optužnice sudu na razmatranje“ odgovarajuće zajamčeno ako je obrana dobila pristup glavnom dijelu dokumenata prije toga te joj je pružena mogućnost uvida u dokumente, ali je nije iskoristila jer je bila spriječena (bolest, poslovne obveze) i jer se pozvala na nacionalno pravo na temelju kojeg je propisano da se poziv na uvid u dokumente mora uručiti najmanje tri dana ranije? Je li nužno pružiti im drugu mogućnost za uvid uz rok od tri dana nakon što su razlozi spriječenosti nestali? Je li nužno ispitati jesu li te prepreke stvarno postojale ili je riječ o zlouporabi prava?
- iii) Ima li zakonski uvjet „najkasnije prilikom podnošenja optužnice sudu na razmatranje“ koji se predviđa člankom 6. stavkom 3. i člankom 7. stavkom 3. Direktive 2012/13 isto značenje u obje odredbe? Što znači taj uvjet: prije stvarnog dostavljanja optužnice sudu, odnosno najkasnije istovremeno s njezinim dostavljanjem sudu, odnosno nakon njezinog dostavljanja sudu, ali prije nego što je sud poduzeo mjere radi ispitivanja optužnice?
- iv) Ima li zakonski zahtjev pružanja informacija o optužbi i davanja pristupa spisu predmeta da bi se zajamčilo „djelotvorno ostvarivanje prava na obranu“ i „pravičnost postupka“ u skladu s člankom 6. stavkom 1. i člankom 7. stavkom 2. i 3. Direktive 2012/13 isto značenje u obje odredbe? Poštuje li se ta obveza:
- ako su obrani pružene detaljne informacije o optužbi nakon dostavljanja optužnice sudu, ali prije nego što su poduzete mjere za ispitivanje osnovanosti optužbe, ako je zadan razuman rok za pripremu obrane i ako su informacije o optužbi pružene prije toga djelomične i nepotpune?
 - ako je obrani omogućen pristup svim dokumentima nakon podnošenja optužnice sudu, ali prije poduzimanja mjera za ispitivanje osnovanosti optužbe i ako je dodijeljen razuman rok za pripremu obrane, kad je obrani prije toga omogućen uvid u većinu dokumenata predmeta?
 - ako je sud poduzeo mjere kako bi obrani zajamčio da će sva očitovanja koja podnese nakon detaljnog proučavanja optužbe i cijelog spisa predmeta imati isti učinak kao da su ta očitovanja iznesena državnom odvjetniku prije podnošenja optužnice sudu?
- v) Jesu li „pravičnost postupka“ utvrđen u članku 6. stavku 1. i 4. Direktive 2012/13 i „djelotvorno ostvarivanje prava na obranu“ iz članka 6. stavka 1. te direktive zajamčeni ako sud odluči pokrenuti sudski postupak na temelju konačne optužbe koja sadrži proturječje koje se odnosi na očitovanja u pogledu primanja mita, ali zatim dopušta državnom odvjetniku da ispravi to proturječje i omogućuje strankama da u cijelosti iskoriste prava kojima bi raspolagale da optužnica predana sudu ne sadržava takvo proturječje?

- vi) Je li pravo na pristup odvjetniku iz članka 3. stavka 1. Direktive 2013/48 dostatno zajamčeno ako se odvjetniku pružila prilika da se tijekom istražnog postupka pojavi pred sudom da bi dobio uvid u privremenu optužbu i potpuni uvid u sve spise predmeta, ali se zbog poslovnih obveza i pozivajući se na nacionalni zakon kojim se predviđa da mu je poziv na uvid potrebno uručiti najmanje tri dana ranije, ne pojavi pred sudom? Je li mu nužno zadati novi rok od najmanje tri dana nakon što više nema obveza? Je li nužno ispitati jesu li razlozi za nedolazak opravdani ili je riječ o zlouporabi prava?
- vii) Utječe li povreda prava na pristup odvjetniku iz članka 3. stavka 1. Direktive 2013/48 tijekom istražnog postupka na ,praktično i učinkovito ostvarenje prava obrane' ako je sud nakon podnošenja optužnice pružio odvjetniku cjelovit pristup konačnoj i detaljnoj optužbi i svim spisima predmeta te je nadalje poduzeo mjere kako bi mu zajamčio da će sva njegova očitovanja podnesena nakon detaljnog proučavanja optužbe i svih spisa predmeta imati isti učinak kao da su ta očitovanja iznesena pred državnim odvjetnikom prije podnošenja optužnice sudu?
- (c) Je li subjektivno pravo na obustavu postupka nastalo u korist okrivljene osobe (prema gore navedenim uvjetima) u skladu s pravom Unije iako postoji mogućnost da sud mjerama poduzetim u sudskom postupku otklonio ,bitne povrede postupka', koje državni odvjetnik nije u cijelosti ispravio, na način da pravna situacija okrivljenika bude konačno istovjetna onoj situaciji u kojoj bi bio da se ta povreda otklonila u zadanom roku?

3. Može li se primijeniti povoljniji nacionalni sustav koji se odnosi na pravo okrivljenika da se njegov slučaj ispita u razumnom roku, pravo na informiranje i pravo na pristup odvjetniku ako bi ta prava, u kombinaciji s ostalim okolnostima (postupak opisan u prvom pitanju), dovela do obustave kaznenog postupka?
4. Treba li članak 3. stavak 1. Direktive 2013/48 tumačiti na način da se njime nacionalnom sudu daje ovlast isključiti iz sudskog postupka odvjetnika koji zastupa dva okrivljenika ako se jedan od njih očitovao o činjenicama koje utječu na interese drugoga koji nije podnio nikakvo očitovanje?

U slučaju potvrdnog odgovora, bi li sud jamčio pravo na pristup odvjetniku iz članka 3. stavka 1. Direktive 2013/48 kada bi, nakon što je odvjetniku koji je branio dva okrivljenika sa suprotnim interesima dopustio sudjelovanje u sudskom postupku, svakome od okrivljenika dodijelio nove različite odvjetnike po službenoj dužnosti?"

IV – Moja analiza

49. Prije nego što predložim preoblikovanje prethodnih pitanja, želim iznijeti dva sljedeća očitovanja.
50. Kao prvo, kako bi se otklonila svaka sumnja koja se odnosi na pitanje primjenjuje li se pravo Unije u glavnom postupku, podsjećam da se u članku 325. UFEU-a navodi da Unija i države članice suzbijaju prijevare i sva druga nezakonita djelovanja usmjerena protiv financijskih interesa Unije⁹.
51. U tom pogledu, člankom 1. stavkom 1. točkom (b) prvom alinejom Konvencije PIF predviđa se da takva prijevare čini, s obzirom na prihode, svako namjerno djelovanje ili propust koji se odnosi na uporabu ili predočenje lažnih, netočnih ili nepotpunih izjava ili dokumenata koje za učinak ima nezakonito smanjivanje sredstava općeg proračuna Europskih zajednica ili proračuna kojima upravljaju Europske zajednice ili kojima se upravlja u ime Europskih zajednica. U skladu s člankom 1. stavkom 2. te Konvencije, to bi se postupanje trebalo kriminalizirati u nacionalnom pravu.

⁹ Vidjeti presudu od 8. rujna 2015., Taricco i dr. (C-105/14, EU:C:2015:555, t. 37.).

52. Člankom 2. stavkom 1. navedene Konvencije pojašnjava se da svaka država članica poduzima potrebne mjere kako bi osigurala da je postupanje iz članka 1. iste konvencije te sudjelovanje, poticanje i pokušaj postupanja iz spomenutog članka 1. stavka 1. kažnjivo učinkovitim, razmjernim i odvraćajućim kaznama. Nadalje, na temelju prvog Protokola uz Konvenciju PIF, primanje kao i davanje mita¹⁰ trebalo bi se kriminalizirati u nacionalnom pravu svake države članice.

53. U ovom slučaju, okrivljenici u glavnom postupku okrivljeni su za počinjenje kaznenih djela korupcije jer su zahtijevali mito od vozača teretnih i osobnih vozila koji su prelazili vanjsku granicu Unije, odnosno između Bugarske i Turske, a u zamjenu nisu provodili carinski nadzor nad tim vozačima. U skladu s člankom 301. NPK-a, to se kazneno djelo kažnjava zatvorskom kaznom u trajanju od šest godina i novčanom kaznom u iznosu od 5 000 bugarskih leva (BGN) (oko 2 500 eura). Takvo postupanje okrivljenika u glavnom postupku moglo je utjecati na financijske interese Unije oduzimajući joj jedan dio vlastitih sredstava. Stoga, nema nikakve sumnje u to da se pravo Unije primjenjuje u glavnom postupku.

54. Kao drugo, napominjem da je sud koji je uputio zahtjev, rješenjem od 28. rujna 2016. podnesenim Sudu 25. listopada 2016., priopćio da je M. Hristov, jedan od okrivljenika, preminuo 9. rujna 2016. te je slijedom toga obustavio kazneni postupak pokrenut protiv njega. Stoga, smatram da pitanja koja se odnose na situaciju M. Hristova nisu više relevantna za rješenje glavnog postupka.

A – Uvodna očitovanja

55. Sud koji je uputio zahtjev uputio je Sudu dvadesetak pitanja i potpitanja koja se mogu, prema mojem mišljenju, ispitati kao dvije velike skupine pitanja.

56. Naime, prvo je pitanje suda koji je uputio zahtjev izravno povezano s odvijanjem kaznenog postupka čiji bi pretjerani formalizam mogao biti protivan, u skladu s njegovim mišljenjem, pravu Unije. Tako bi uvođenje postupka predviđenog člankom 368. i 369. NPK-a u kombinaciji sa strogim formalizmom prava na informiranje o optužbama i prava na uvid u spise predmeta moglo dovesti do obustave kaznenog postupka a da osobe osumnjičene za ugrožavanje financijskih interesa Unije nisu kazneno gonjene.

57. Taj me skup pitanja stoga potiče ispitati, kao prvo, protivne li se pravu Unije odredbe nacionalnog prava, kao što su članci 368. i 369. NPK-a, koje, zbog nepoštovanja zakonskog roka, obvezuju nacionalni sud obustaviti kazneni postupak čak i ako je uzrok kašnjenja namjerno ometanje okrivljenika. Ako je to slučaj, trebalo bi utvrditi posljedice takve neusklađenosti.

58. Kao drugo, sud koji je uputio zahtjev svojim drugim pitanjem, točkom (b) u biti želi saznati protivni li se članku 6. stavku 3. Direktive 2012/13 nacionalna praksa, poput one u glavnom postupku, kojom se predviđa priopćavanje podataka o optužbi okrivljenoj osobi nakon podnošenja optužnice sudu, ali prije nego što taj sud započne s ispitivanjem optužbe. Također se pita protivni li se članku 7. stavku 3. te direktive ta ista nacionalna praksa u skladu s kojom se konačna optužnica dostavlja nadležnom sudu iako obrana, koja je imala mogućnost upoznati se sa spisima predmeta, nije iskoristila to pravo zbog poslovnih obveza ili iz zdravstvenih razloga okrivljenika.

¹⁰ Za definiciju ova dva pojma upućujem na točke 8. i 9. ovog mišljenja.

59. Drugi skup pitanja odnosi se upravo na Direktivu 2013/48. Sud koji je uputio zahtjev u biti želi znati treba li se članak 3. stavak 1. te direktive tumačiti na način da mu se protivi nacionalno zakonodavstvo, kao ono o kojem je riječ u glavnom postupku, kojim se predviđa da je nacionalni sud dužan isključiti iz sudskog postupka odvjetnika jednog okrivljenika koji jest ili je bio odvjetnik drugog okrivljenika ako se obrani jednog okrivljenika protivi obrana drugog okrivljenika. Ako je to slučaj, treba li članak 3. stavak 1. navedene direktive tumačiti na način da je pravo na pristup odvjetniku zajamčeno ako taj sud dodjeljuje nove odvjetnike po službenoj dužnosti da zastupaju te okrivljenike?

60. U analizi koja slijedi, uzastopno ću ispitati ta pitanja.

B – Prethodna pitanja

1. Usklađenost kaznenog postupka predviđena u članku 368. i 369. NPK-a s pravom Unije i posljedice njegove eventualne neusklađenosti

61. Svojim prvim i trećim pitanjem, sud koji je uputio zahtjev zapravo pita treba li se pravo Unije tumačiti na način da mu se protive odredbe nacionalnog prava, kao što su članci 368. i 369. NPK-a, koje, zbog nepoštovanja zakonskog roka, obvezuju nacionalni sud da obustavi kazneni postupak čak i ako je uzrok kašnjenja namjerno ometanje okrivljenika.

62. Zakonski se rok definira kao „rok postupovne radnje određen zakonom koji, za razliku od zastarnih rokova, teče bez prekida i zastoja”¹¹.

63. Postupovni slučaj podnesen Sudu točno odgovara toj definiciji. Činjenice u predmetu dokazuju da iz nje proizlazi sustavna opasnost od nekažnjavanja koja se odnosi na kaznena djela usmjerena protiv financijskih interesa Unije.

64. S obzirom na pisana i usmena obrazloženja dostavljena Sudu, proizlazi da je usvajanje tog zakonodavstva koje je provela Republika Bugarska posljedica želje za borbom protiv kašnjenja u postupku koja su navela Europski sud za ljudska prava da u više navrata osudi tu državu članicu zbog povrede razumnog roka¹².

65. Pitanje koje se postavlja u ovom predmetu je obrnuto, odnosno, dovodi li određivanje zakonskih rokova u postupovnim okolnostima koje je opisao sud koji je uputio zahtjev do uvođenja jednako nerazumnog roka za suđenje jer je prekratak i nedodirljiv i jer dovodi do nekažnjavanja?

66. Naime, na povredu razumnog roka tradicionalno se poziva u okviru poštovanja prava na obranu u slučaju u kojem je rok nerazuman jer je preduo. U ovom slučaju, ponajprije je riječ o tome da bi se trebala ispitati ta povreda u okviru nerazumnog roka koji je prekratak i ne dopušta normalnu sankciju počinjenih radnji.

67. Kao što sam istaknuo u točkama 50. do 53. ovog mišljenja, u području smo primjene prava Unije i ovdje postavljeno pitanje tiče se u stvari učinkovitosti tog prava i osobito primarnog prava.

¹¹ Vidjeti Cornu, G., *Vocabulaire juridique*, Presses universitaires de France, Pariz, 2011.

¹² Vidjeti osobito, ESLJP, 10. svibnja 2011., Dimitrov i Hamanov protiv Bugarske (CE:ECHR:2011:0510JUD004805906), i točke 34.1 i 37. zahtjeva za prethodnu odluku.

68. Stoga, treba legitimno postaviti pitanje je li predmetno nacionalno zakonodavstvo prilagođeno toj obvezi koja proizlazi iz ugovora i obvezuje države članice na borbu protiv nezakonitih aktivnosti usmjerenih protiv financijskih interesa Unije putem odvraćajućih i učinkovitih mjera te ih posebno obvezuje na poduzimanje istih mjera radi suzbijanja prijevara usmjerenih protiv tih interesa, kao što su mjere koje one poduzimaju radi suzbijanja prijevara koje su usmjerene protiv njihovih vlastitih interesa¹³.

69. Sud mora analizirati nacionalno pravo s tog stajališta ako je, u predmetnom slučaju, time što se iste odredbe primjenjuju i u okviru nacionalnog prava i u okviru prava Unije, načelo ekvivalentnosti u potpunosti ispunjeno i da neučinkovitost proizlazi iz te ekvivalentnosti.

70. Sve radnje koje štete financijskim interesima Unije složena su kaznena djela koja se stoga teško utvrđuju. Čak i ako se okolnosti glavnog predmeta čine relativno jednostavnima, to ne mijenja činjenicu da one uključuju više supočinitelja i pomagača, što je uvijek element koji predstavlja poteškoću time što zahtijeva višestruka saslušanja i suočavanja.

71. Usto, bilo bi neshvatljivo da istrage nisu usmjerene na utvrđivanje važnosti prometa u pogledu njegova trajanja i profita koji je donio. Također je potrebno istražiti naknadno pranje pronevjerenog novca jer je oduzimanje robe stečene kao korist od kaznenog djela općenito jedini način da se ublaži prouzročena šteta.

72. U predmetu takve naravi, dokazano je da su rokovi zadani za istragu očito prekratki. Naime, osnovni je rok onaj od dva mjeseca s mogućim produljenjem, ali s maksimalnim trajanjem od dvije godine, što je krajnji rok.

73. Kako se onda može zamisliti na primjer, završetak istrage, u predmetu kružne prijave u području PDV-a u koju su uključena financijska društva posebne namjene iz više zemalja i koja zahtijeva tehničku istragu, poput forenzične revizije te primjenu mjera međunarodne pravosudne i policijske suradnje?

74. Ako tome pridodamo da su očita zla vjera okrivljenih osoba i ometanje odvjetnika, koje sud koji je uputio zahtjev opisuje kao namjerno, dovoljni da bi u potpunosti blokirali postupak i doveli do prekida kaznenog progona, smatram da je sustavna narav utvrđene nemoći itekako dokazana. Tim više što različite faze tog postupka koje opisuje sud koji je uputio zahtjev dokazuju da ne postoji način da se izbjegnju ti obvezni rokovi te je pokušaj tog suda da to učini ubrzo završio neuspjehom, koji je žalbeni sud sankcionirao¹⁴.

75. Stoga, može se samo zaključiti da je nužno da sud koji je uputio zahtjev ne primjeni odredbe nacionalnog zakona koje dovode do te situacije jer se time ne može postići dosljedno tumačenje, kao što to potvrđuje i sam navedeni sud.

76. Konačno, to je rješenje propisano općim načelom prava Unije, odnosno načelom proporcionalnosti.

77. Što se tiče općeg načela prava Unije, ono se danas nalazi u članku 5. stavku 1. i 4. UEU-a, u verziji koja proizlazi iz Ugovora iz Lisabona.

78. Člankom 5. stavkom 1. UEU-a, zajedno s načelom supsidijarnosti, daje mu se velika uloga koja se sastoji u uređivanju izvršavanja nadležnosti Unije čije je razgraničenje utvrđeno načelom dodjeljivanja, na temelju iste odredbe.

¹³ Vidjeti članak 325. UFEU-a i presudu od 8. rujna 2015., *Taricco i dr.* (C-105/14, EU:C:2015:555, t. 37.).

¹⁴ Vidjeti točku 44. i 46. ovog mišljenja.

79. Unija djeluje u granicama svojih nadležnosti samo da bi postigla ciljeve utvrđene u Ugovorima.
80. U skladu s člankom 5. stavkom 4. UEU-a, to se djelovanje mora vršiti poštujući načelo proporcionalnosti kojim se nalaže da navedeno djelovanje ni u sadržaju ni u formi ne premašuje ono što je potrebno da bi se ostvarili ciljevi o kojima je riječ.
81. Međutim, načelo proporcionalnosti ne nastoji oslabiti ili zaustaviti djelovanje Unije iako se najčešće poziva na njega kako bi se izbjegla primjena nekog pravila ili instrumenta Unije koje se smatra štetnim za nacionalno pravo.
82. Točno je da se tim načelom zabranjuje djelovanje koje je pretjerano u odnosu onog što je nužno da bi se postigao cilj Unije, ali njime se ne može spriječiti da se, u tom okviru, učini sve što je potrebno.
83. Tako se, na primjer, uvodnom izjavom 11. Direktive 2014/41/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 3. travnja 2014. o Europskom istražnom nalogu u kaznenim stvarima¹⁵ daje državi izvršiteljici mogućnost zamijeniti zahtijevanu mjeru drugom, manje nametljivom mjerom koja se temelji na njezinu nacionalnom pravu, pod uvjetom da je predmetna nacionalna mjera jednako učinkovita.
84. Na temelju te usporedbe dodatno sam primijetio da se u ovom slučaju radi o tome da države članice na čitavom području Unije u okviru Uredbe br. 450/2008 i na području država članica potpisnica Konvencije PIF moraju osigurati jedinstvenu kaznu za aktivnosti usmjerene protiv financijskih interesa Unije.
85. Međutim, ti tekstovi i, kao prvo, Uredba br. 450/2008 obvezuju predmetne države članice da predvide razmjerne, odvratajuće i učinkovite kazne. Stoga se obveza učinkovitosti ne može ispuniti ako postupovne odredbe zapravo sprječavaju primjenu tih kazni.
86. Kao što je prethodno dokazano, očito je da predmetna nacionalna odredba, zbog toga što je riječ o zakonskom roku, nije prilagođena cilju koji se želi postići primjenjivim pravnim tekstovima Unije. Iako se načelom proporcionalnosti, kao općim načelom opravdava i, po potrebi, daje pravna osnova odluci da se ne primijene predmetne nacionalne odredbe¹⁶, također se njime navodi i čime bi ih trebalo zamijeniti.
87. Naime, iz toga ne može proizlaziti pretjerivanje u drugom smislu. Načelo proporcionalnosti, opće načelo prava priznato u Povelji Europske unije o temeljnim pravima, također je temeljna sloboda koja se ovdje treba primijeniti s tog dodatnog stajališta.
88. Nacionalni je dakle sud obavezan poštovati pravila razumnog roka koji je uostalom samo jedna od brojnih inačica načela proporcionalnosti, ali ovog puta u konkretnom okviru postupovne radnje.
89. Razumni rok za suđenje treba ocijeniti s obzirom na posebne okolnosti svakog predmeta, kao što je složenost spora i ponašanje stranaka¹⁷. Europski sud za ljudska prava također je više puta presudio da se „razumnost trajanja kaznenog postupka treba ocijeniti u skladu s okolnostima slučaja i s obzirom na kriterije navedene u sudskoj praksi, osobito složenost predmeta i ponašanje tužitelja i nadležnih tijela”¹⁸.

15 SL 2014., L 130, str. 1.

16 Prema ustaljenoj sudskoj praksi Suda, sud koji je uputio zahtjev dužan je ne primijeniti, na vlastitu inicijativu, nacionalne odredbe protivne pravu Unije, pri čemu on ne treba zahtijevati ili čekati prethodno ukidanje tih odredaba zakonskim putem ili u bilo kojem drugom ustavnopravnom postupku. Vidjeti u tom smislu presudu od 8. rujna 2015., Taricco i dr. (C-105/14, EU:C:2015:555, t. 49. i navedena sudska praksa).

17 Vidjeti presudu od 16. srpnja 2009., Der Grüne Punkt – Duales System Deutschland/Komisija (C-385/07 P, EU:C:2009:456, t. 181.).

18 Vidjeti ESLJP od 24. srpnja 2012., D. M. T. i D. K. I. protiv Bugarske (CE:ECHR:2012:0724JUD002947606, t. 93.).

90. Stoga, u slučaju nepostojanja zakonskog roka koji proizlazi iz neprimjene nacionalnog propisa koji je protivan pravu Unije, nacionalni sud mora biti siguran da je istražni postupak u okviru kaznenog postupka završio u razumnom roku. Kao što je prethodno navedeno, proporcionalnost se mora ispitati s obzirom na posebne okolnosti predmeta, kao što su složenost spora te ponašanje stranaka i pravosudnih tijela.

91. U tom pogledu, što se tiče složenosti glavnog predmeta, prema mojem mišljenju, mora se uzeti u obzir činjenica da se istraga odnosi na osam okrivljenika koji se kazneno gone zbog sudjelovanja u zločinačkom udruženju koje je malo dulje od godine dana činilo djela na kojima se temelji povreda. Istražna tijela stoga moraju imati dovoljno vremena za prikupljanje potrebnih dokaza, iskaza svjedokâ ili bilo kojih drugih korisnih elemenata. Nadalje, ponašanje okrivljenika u glavnom postupku također može biti element koji govori u prilog dodatnom roku, ako nema sumnje da su oni dobrovoljno pridonijeli tome da državni odvjetnik ne može ispuniti obveze koje ima u okviru istražne faze kaznenog postupka, osobito priopćavanje optužnice i elementima istrage.

92. Dodajem da prekratak rok može dovesti do toga da se istraga prije svega usredotoči na inkriminirajuće dokaze na štetu svih oslobađajućih dokaza ili dokaza koji služe za uravnoteženje, objašnjenjem motiva ili ponašanja, intenziteta kazne, izbjegavajući na taj način da intenzitet kazne bude neproporcionalan kaznenom djelu, kao što se preporučuje člankom 49. stavkom 3. Povelje o temeljnim pravima o načelu proporcionalnosti.

93. Uzimajući u obzir sve prethodne elemente, smatram da se članak 325. UFEU-a, članak 2. stavak 1. Konvencije PIF i članak 2. stavak 2. te članak 3. stavak 2. prvog Protokola uz Konvenciju PIF trebaju tumačiti na način da im se protive odredbe nacionalnog prava, kao što su članci 368. i 369. NPK-a, koje, zbog nepoštovanja zakonskog roka, obvezuju nacionalni sud da obustavi kazneni postupak čak i ako je uzrok kašnjenja namjerno ometanje okrivljenika. Nacionalni je sud dužan osigurati potpuni učinak prava Unije ne primjenjujući, po potrebi, odredbe nacionalnog prava čiji je cilj spriječiti predmetnu državu članicu da poštuje obveze koje su joj propisane navedenim odredbama.

2. Pravo na informiranje o optužbama i pravo pristupa spisu predmeta

94. U okviru drugog pitanja, točke (b), sud koji je uputio zahtjev u biti pita Sud protivi li se članku 6. stavku 3. Direktive 2012/13 nacionalna praksa, poput one u glavnom postupku, kojom se predviđa priopćavanje podataka o optužbi okrivljenoj osobi nakon podnošenja optužnice sudu, ali prije nego što taj sud započne s ispitivanjem optužbe. Također se pita protivi li se članku 7. stavku 3. te direktive ta ista nacionalna praksa u skladu s kojom se konačna optužnica dostavlja nadležnom sudu iako obrana, koja je imala mogućnost upoznati se sa spisima predmeta, nije iskoristila to pravo zbog poslovnih obveza ili iz zdravstvenih razloga okrivljenika.

95. Prema mojem mišljenju, odgovor na ovo pitanje može biti samo niječan. Zašto odbaciti zakonski rok i odobriti dodatne, čak vrlo duge rokove državnom odvjetniku ako nije moguće zaobići ometanje okrivljenika?

96. Čini mi se da se praksa, koju navodi sud koji je uputio zahtjev i koja se mora odobriti osobito da bi se poštovalo načelo učinkovitosti, uspostavila kako bi se umanjilo ometanje koje bi spriječilo pokretanje postupka pred sudom.

97. Osim toga, prema mojem mišljenju, ta praksa jamči poštovanje prava na obranu kao što je posebno utvrđeno u Direktivi 2012/13.

98. Člankom 6. stavkom 3. i člankom 7. stavkom 3. te direktive ne navodi se u kojem se točno trenutku ti elementi koji predstavljaju podatke o optužbi i pristup spisu predmeta moraju priopćiti osobi osumnjičenoj za počinjenje kaznenog djela. Naime, pojedinačno samo navode da se detaljne informacije o optužbi moraju pružiti „najkasnije po dostavljanju optužnice sudu” i da se pristup spisu predmeta „osigurava pravovremeno kako bi se omogućilo djelotvorno ostvarivanje prava na obranu, a najkasnije prilikom podnošenja optužnice sudu na razmatranje”.

99. Svrha je optužnice, kao i pristupa materijalima predmeta, detaljno obavijestiti osumnjičenu osobu o onome što joj se stavlja na teret te joj omogućiti učinkovitu pripremu i obranu, odnosno uvjete poštenog suđenja¹⁹.

100. Valja pojasniti da je, po našem mišljenju, francuska verzija članka 6. stavka 3. Direktive 2012/13 dvoznačna. Naime, strogo gledajući, sud se o osnovanosti optužbe izjašnjava tijekom vijećanja. Tu odredbu stoga valja shvatiti na način da se njome nameće priopćavanje točaka optužnice, pravne kvalifikacije, optužbe i dokaza najkasnije u trenutku otvaranja rasprave pred sudom. Takvo nam se tumačenje usto čini potkrijepljeno drugim jezičnim verzijama te direktive²⁰.

101. Kako bi se osiguralo pošteno suđenje, očito je da priopćavanje treba biti popraćeno dodjelom roka koji je dostatan da okrivljeni pripremi učinkovitu obranu, pri čemu taj zahtjev po potrebi nameće da se u tu svrhu odredi vraćanje predmeta.

102. Tako, na primjer, što se tiče priopćavanja spisa predmeta, podsjećam da, zahvaljujući osobito tim potonjim dokumentima, okrivljena osoba i njezin odvjetnik mogu podnijeti vrlo precizne zahtjeve o dokazima ili čak zahtijevati dodatnu istragu. Okrivljena osoba i njezin odvjetnik dakle moraju dobiti pristup spisu onda kada još stignu korisno i učinkovito pripremiti obranu te se uvid, u svakom slučaju, ne može odviti tijekom faze rasprave. Ako sud utvrdi da su okrivljena osoba i njezin odvjetnik zatražili uvid, ali da se, iz razloga koji su izvan njihove kontrole, nisu mogli upoznati sa spisima predmeta, smatram da sud mora, također u ovom slučaju, prekinuti postupak i omogućiti taj uvid ostavljajući dovoljno vremena toj osobi i njezinu odvjetniku da se upoznaju sa spisom i da podnesu, po potrebi, sve zahtjeve koje imaju pravo podnijeti.

103. Slijedom toga, s obzirom na prethodno navedeno, smatram da se članak 6. stavak 3. Direktive 2012/13 treba tumačiti na način da mu se ne protivi nacionalna praksa kojom se predviđa priopćavanje podataka o optužbi okrivljenoj osobi nakon podnošenja optužnice sudu ako odvijanje postupka tijekom rasprava omogućuje okrivljenoj osobi upoznati se s onim i shvatiti ono što joj se stavlja na teret i ako joj se da razumni rok da raspravi o elementima koji joj se stavljaju na teret.

104. Nadalje, smatram da članak 7. stavak 3. te direktive treba tumačiti na način da mu se ne protivi nacionalna praksa kojom se predviđa da se pristup spisu predmeta omogućuje, na zahtjev stranaka, tijekom istražnog postupka i prije podizanja konačne optužnice. Jednostavna razmatranja praktične naravi ovdje nameću odgovor. Drugo rješenje bi pretpostavljalo da se materijali vezani uz postupak šalju okrivljeniku ili njegovu odvjetniku, uz opasnost od gubitka ili uništenja koje bi iz toga moglo proizaći. Osim toga, budući da se radi o spisu predmeta, koji može biti vrlo opsežan te, kad se radi ovoj vrsti kaznenog djela, može sadržavati, na primjer, oduzete računovodstvene dokumente.

105. U tom je pogledu, s druge strane, važno da nacionalni sud osigura okrivljenoj osobi ili njezinu odvjetniku djelotvoran pristup tom spisu da bi mogli učinkovito pripremiti obranu te osobe.

¹⁹ Vidjeti uvodne izjave 27. i 28. navedene direktive.

²⁰ Na talijanskom jeziku, primjerice, ta odredba glasi: „Gli Stati membri garantiscono che, al più tardi al momento in cui il merito dell'accusa è sottoposto all'esame di un'autorità giudiziaria, siano fornite informazioni dettagliate sull'accusa, inclusa la natura e la qualificazione giuridica del reato, nonché la natura della partecipazione allo stesso dell'accusato”. Na engleskom jeziku glasi: „Member States shall ensure that, at the latest on submission of the merits of the accusation to a court, detailed information is provided on the accusation, including the nature and legal classification of the criminal offence, as well as the nature of participation by the accused person”.

3. Pravo na pristup odvjetniku

106. Svojim četvrtim pitanjem sud koji je uputio zahtjev, u biti, pita treba li članak 3. stavak 1. Direktive 2013/48 tumačiti na način da mu se protivi nacionalno zakonodavstvo, kao ono o kojem je riječ u glavnom postupku, kojim se predviđa da je nacionalni sud dužan isključiti iz sudskog postupka odvjetnika jednog okrivljenika koji jest ili je bio odvjetnik drugog okrivljenika, ako se obrani jednog okrivljenika protivi obrana drugog okrivljenika i kojim se predviđa da taj sud mora dodijeliti nove odvjetnike po službenoj dužnosti da zastupaju te okrivljenike.

107. Najprije, valja istaknuti da su, na temelju članka 15. te direktive, države članice bile dužne donijeti zakone i druge propise potrebne za usklađivanje s navedenom direktivom najkasnije do 27. studenoga 2016. Na dan nastanka činjenica iz glavnog postupka, taj rok još nije istekao. Međutim, iako se pravno pravilo ne primjenjuje na pravne situacije koje su nastale i u cijelosti okončane u skladu sa starim propisom, novo pravno pravilo ipak se primjenjuje na buduće učinke navedenih situacija kao i na nove pravne situacije²¹. Nadalje, Direktiva 2013/48 ne sadržava nikakvu posebnu odredbu kojom se izričito određuju uvjeti njegove vremenske primjene. Iz toga proizlazi da je ta direktiva, prema mojem mišljenju, primjenjiva na položaj okrivljenika u glavnom postupku.

108. Podsjećam da se člankom 3. stavkom 1. navedene direktive propisuje da „[d]ržave članice osiguravaju da osumnjičenici ili optužene osobe imaju pravo na pristup odvjetniku u takvom trenutku i na takav način da dotičnoj osobi omogućavaju praktično i učinkovito ostvarivanje svojih prava obrane”. Pravo na pristup odvjetniku stoga je ključan element prava na pošteno suđenje²².

109. Direktiva 2013/48 u stvarnosti se odnosi samo na utvrđivanje minimalnih pravila koja se tiču prava na pristup odvjetniku u kaznenim postupcima²³. Iako se u toj direktivi ne predviđa da sud mora isključiti iz kaznenog postupka odvjetnika koji brani klijente sa suprotnim interesima u okviru jednog te istog predmeta, pravo na objektivnu, beskompromisnu i nedvosmislenu obranu vlastitih interesa jednostavno jest temeljno pravo svakog od okrivljenika, koje ovdje nameće odgovor.

110. To je načelo toliko očito da se u krajnjoj liniji ne treba izraziti napismeno. U ovom slučaju, smatram da je nacionalni propis koji omogućuje da se iz kaznenog postupka isključi odvjetnik koji brani klijente sa suprotnim interesima u okviru jednog te istog predmeta sasvim prikladan za jamčenje tog prava, s obzirom na to da smatram da jedan te isti odvjetnik jako teško može predano i učinkovito braniti dvojicu okrivljenika s različitim interesima, tim više što u ovom predmetu očitovanja jednog od okrivljenika inkriminiraju drugoga. To bi zapravo značilo da se jednom, ili čak obojici okrivljenika, jednostavno uskraćuje temeljno pravo na pomoć odvjetnika te da im se uskraćuje praktično i učinkovito ostvarivanje njihovih prava na obranu²⁴.

111. Što se tiče dodjele odvjetnika po službenoj dužnosti kad sud isključuje odvjetnika koji je u sukobu interesa, smatram da se također treba osigurati pravo na pristup odvjetniku, kao što je gore navedeno.

112. Suprotno tome, nacionalni sud mora biti siguran da odvjetnik po službenoj dužnosti raspolaže s dovoljno vremena kako bi se upoznao sa spisom i učinkovito branio svojeg klijenta. U tom smislu treba, po potrebi, prekinuti postupak kako bi odvjetnik po službenoj dužnosti mogao, ako je potrebno, zahtijevati sve postupovne akte, kao što su uvid u dokumente istrage ili pak zahtjev za izvješće stručnjaka, zahtjev koji se izričito predviđa nacionalnim pravom kako bi što bolje pripremio obranu svog klijenta.

21 Vidjeti presudu od 7. studenoga 2013., *Gemeinde Altrip i dr.* (C-72/12, EU:C:2013:712, t. 22.).

22 Vidjeti uvodnu izjavu 12. Direktive 2013/48

23 Vidjeti članak 1. te iste direktive.

24 Vidjeti članak 3. stavak 1. Direktive 2013/48. Vidjeti također članak 1. te direktive.

113. Uzimajući u obzir sve prethodne elemente, smatram da članak 3. stavak 1. Direktive 2013/48 treba tumačiti na način da mu se ne protivi nacionalno zakonodavstvo, kao ono o kojem je riječ u glavnom postupku, kojim se predviđa da je nacionalni sud dužan isključiti iz sudskog postupka odvjetnika jednog okrivljenika koji jest ili je bio odvjetnik drugog okrivljenika ako se obrani jednog okrivljenika protivi obrana drugog okrivljenika i kojim se predviđa da taj sud mora dodijeliti nove odvjetnike po službenoj dužnosti da zastupaju te okrivljenike.

V – Zaključak

114. S obzirom na sva prethodna razmatranja, predlažem Sudu da na prethodna pitanja koja je postavio Spetsaliziran nakazatelen sad (Posebni kazneni sud, Bugarska) odgovori kako slijedi:

1. Članak 325. UFEU-a, članak 2. stavak 1. Konvencije sastavljene na temelju članka K.3 Ugovora o Europskoj uniji o zaštiti financijskih interesa Europskih zajednica potpisanog u Luksemburgu 26. srpnja 1995., kao i članak 2. stavak 2. i članak 3. stavak 2. Protokola sastavljenoga na temelju članka K.3 Ugovora o Europskoj uniji uz Konvenciju o zaštiti financijskih interesa Europskih zajednica treba tumačiti na način da im se protive odredbe nacionalnog prava, kao što su članci 368. i 369. NPK-a, koje, zbog nepoštovanja zakonskog roka, obvezuju nacionalni sud obustaviti kazneni postupak čak i ako je uzrok kašnjenja namjerno ometanje okrivljenika. Nacionalni je sud dužan osigurati potpuni učinak prava Unije ne primjenjujući, po potrebi, odredbe nacionalnog prava čiji je učinak sprečavanje predmetne države članice da poštuje obveze koje su joj propisane navedenim odredbama.
2. Članak 6. stavak 3. Direktive 2012/13/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 22. svibnja 2012. o pravu na informiranje u kaznenom postupku treba tumačiti na način da mu se ne protivi nacionalna praksa kojom se predviđa priopćavanje podataka o optužbi okrivljenoj osobi nakon podnošenja optužnice sudu ako odvijanje postupka tijekom rasprava omogućuje okrivljenoj osobi upoznati se s onim i shvatiti ono što joj se stavlja na teret i ako joj se da razumni rok da raspravi o elementima koji joj se stavlja na teret.
3. Članak 7. stavak 3. Direktive 2012/13 treba tumačiti na način da mu se ne protivi nacionalna praksa kojom se predviđa da se pristup spisu predmeta omogućuje, na zahtjev stranaka, tijekom istražnog postupka i prije podizanja konačne optužnice. U tom je pogledu, s druge strane, važno da nacionalni sud osigura okrivljenoj osobi ili njezinu odvjetniku djelotvoran pristup tom spisu da bi mogli učinkovito pripremiti obranu te osobe.
4. Članak 3. stavak 1. Direktive 2013/48/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 22. listopada 2013. o pravu na pristup odvjetniku treba tumačiti na način da mu se ne protivi nacionalno zakonodavstvo, kao ono o kojem je riječ u glavnom postupku, kojim se predviđa da je nacionalni sud dužan isključiti iz sudskog postupka odvjetnika jednog okrivljenika koji jest ili je bio odvjetnik drugog okrivljenika ako se obrani jednog okrivljenika protivi obrana drugog okrivljenika i kojim se predviđa da taj sud mora dodijeliti nove odvjetnike po službenoj dužnosti da zastupaju te okrivljenike.